

MIHAELA KOLETNIK

SAMOSTALNIŠKE MANJŠALNICE V PRLEŠKIH NAREČNIH SLOVARJIH

COBISS: 1.01

Prispevek zarisuje obseg samostalniških manjšalnic, tj. modifikacijskih izpeljank, v treh prleških narečnih slovarjih: v slovarju *Gúčati po antújoško* (Bernard Rajh, 2010), *Cerkvenjaškem besednjaku – Antujoškem besednjaku* (Ciril Paluc, 2010) in *Slovarju severovzhodnega ormoškega govora s kratkim opisom* (Ciril Vnuk, 2012). Primerjalno jih obravnava z vidika rodnosti in razvrstitvenih lastnosti obrazil.

Ključne besede: besedotvorje, manjšalnice, panonska narečna skupina, prleško narečje, prleški narečni slovarji

Nominal Diminutives in Prlekija Dialect Dictionaries

This article focuses on the corpus of nominal diminutives (i.e., modification word-formations) in three Prlekija dialect dictionaries: *Gúčati po antújoško* (Bernard Rajh, 2010), *Cerkvenjaški besednjak – Antujoški besednjak* (Ciril Paluc, 2010), and *Slovar severovzhodnega ormoškega govora s kratkim opisom* (Ciril Vnuk, 2012). It compares them based on productivity and the classification characteristics of word-formation affixes.

Keywords: word formation, diminutives, Pannonian dialect group, Prlekija dialect, Prlekija dialect dictionaries

1 UVOD

Po Ireni Stramljič Breznik (2008: 56) manjšalnice, tj. samostalniške tvorjenke, ki se uvrščajo med modifikacijske izpeljanke (Toporišič 1992: 100; 2000: 183–187), s pomenskega vidika izražajo manjšo mero podstave in načeloma objektivno poimenujejo pojavnost glede na velikost druge take pojavnosti. V slovenščini se manjšalnost uporablja tudi za izražanje stopnjevitosti ali čustvenosti (ljubkovalno-manjšalno, slabšalno-manjšalno), manjšalna obrazila pa so pogosta tudi pri poimenovanju mladičev oz. nedoraslosti (Stramljič Breznik 2008: 56). Rajna Dragičević (2015) ugotavlja, da ima večina samostalniških manjšalnic samo en, tj. manjšalni pomen, hkrati pa opozarja, da nekatere izmed njih ob manjšalnem razvijejo tudi nemanjšalni pomen, in sicer (kontinuirano) od blage zaznamovanosti osnovnega manjšalnega pomena (npr. ljubkovalnost, slabšalnost, evfemističnost) preko osamosvojenega pomena znotraj večpomenske strukture manjšalnice¹ do

Prispevek je bil predstavljen na 3. Slovenskem dialektološkem posvetu (SDP 3), ki sta ga 11. in 12. februarja 2016 v Ljubljani organizirala Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU in Oddelek za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

¹ Rajna Dragičević (2015) pripisuje manjšalnicam možnost razvoja polisemije, pri čemer se sekundarni pomen manjšalnic najpogosteje razvije zaradi metaforičnega ali metonimičnega prenosa.

popolne osamosvojitve pomena oz. leksikalizacije. Novi leksem ima nemanjšalni, samosvoj pomen, osamosvojen od prvotnega manjšalnega pomena.

2 PRIKAZ TVORBENIH OBRAZIL MANJŠALNIC V PRLEŠKIH NAREČNIH SLOVARJIH

Prispevek zarisuje obseg samostalniških manjšalnic, obravnavanih z vidika rodnosti in razvrstitvenih lastnosti obrazil, v treh prleških narečnih slovarjih. Osnova za obravnavo so izpisi iz narečnega slovarja Gúcati po antùjoško Bernarda Rajha (2010),² Cerkvenjaškega besednjaka – Antujoškega besednjaka Cirila Paluca (2010) in Slovarja severovzhodnega ormoškega govora s kratkim opisom Cirila Vnuka (2012). Rajhov slovar obsega okrog 10.000, Palučev okrog 9000, Vnučkov pa okrog 3700 besed. Največ samostalniških manjšalnic prinaša Rajhov slovar, najmanj Vnučkov. V Gúcati po antùjoško (GPA) imajo manjšalnice 2,4-odstotni delež, v Cerkvenjaškem besednjaku (CB) znaša ta 1,41 %, v Slovarju severovzhodnega ormoškega govora (SSOG) pa 2,65 %. Različna je tudi razporeditev manjšalnic po spolih. V cerkvenjaškem govoru prevladujejo ženskospolske manjšalnice, v ormoškem govoru pa je število moškospolskih manjšalnic za tretjino večje od števila ženskospolskih manjšalnic.³ Srednjespolskih tvorjenk je malo, še največ jih izpričuje Rajhov slovar.

Preglednica 1: Primerjava obsega manjšalnic v prleških slovarjih

	GPA	%	CB	%	SSOG	%
Moškospolske manjšalnice	111	46,25	60	47,25	56	57,14
Ženskospolske manjšalnice	121	50,42	63	49,60	38	38,77
Srednjespolske manjšalnice	8	3,33	4	3,15	4	4,1
Skupaj	240	2,4	127	1,41	98	2,65

2.1 Manjšalnice v narečnem slovarju Gúcati po antùjoško (Rajh 2010)

Pregled tvorbenih obrazil manjšalnic, izpričanih v *Gúcati po antùjoško*, kaže, da manjšalnice moškega in ženskega spola izkazujejo enako tvorbeno raznolikost, medtem ko so manjšalnice srednjega spola tovrstno manj raznolike.

2.1.1 Manjšalnice moškega spola

Obrazila manjšalnic moškega spola si glede na tvorbeno rodnost padajoče sledijo v naslednjem zaporedju: *-ek* (*glážek*), *-ec* (*bikec*), *-ček* (*čebrček*), *-ič* (*tramič*), *-c* (*piskrc*), *-č* (*žaklč*) in *-(in)-jak* (*okijak*).

- ² Rajh svoje delo v podnaslovu poimenuje Gradivo za narečni slovar severozahodnoprleškega govora.
- ³ Moškospolske manjšalnice so številčnejše tudi v prekmurskem narečju. V beltinskem govoru jih je za polovico več kot ženskospolskih, v porabskih govorih pa je razlika med njimi več kot 10 % (Koletnik 2015: 451).

Najrodnejše je obrazilo *-ek* s 54 tvorjenkami. Najpogostejše se dodaja glasovno nepremenjeni podstavi: *atek*, *camblek* 'kembeljček', *črvek*, *dedek*, *glazek*, *golobek*, *grozdek*, *hujdiček*, *kladek*, *ključek*, *knofek*, *kolaček*, *košek*, *kozlek*, *kujek*, *lampek*, *lasek*, *listek*, *loparek*, *maclek* 'kladivce', *mujcek*, *nožek*, *pebarek* 'fantič(ek)', *pehek* 'kijec, batek', *pesek* 'psiček', *pilek* (< *pildek*), *pišek*, *plohek*, *potacek*, *prstek*, *püček*, *püšlek*, *rilek* 'hlodek', *stolek*, *talerek*, *telek*, *tramek*, *vozek*, *zizek* 'manjši sesek', manj pogosto na palatalizacijsko premenjeni podstavi na *-c*: *iček* 'teliček', *jünček*, *kunček*, *polček* (< *polc* 'opornik'), *puček* 'pujsek', *robček*, ali na *-k*: *srmaček*, *štriček*. Iz slovarja je razvidna tudi tvorba manjšalnic na *-ek* kot drugostopenjskih tvorjenk iz tvorjenih podstav na *-ec* (*ajngelček*, *falaček*, *klinček*, *zvunček*) in *-c* (*haklček*). *Mujcek* in *telek* imata v slovarju pripisan dodatni kvalifikator ekspresivno, *camblek*, *stolek*, *talerek*, *tramek* in *zvunček* pa imajo narečno uveljavljene sopomenke *camblček*, *stolec*, *talerček* in *talarček*, *tramič* in *zvunec*. Kot manjšalnici bi bilo mogoče obravnavati tudi tvorjenki *drobižek* 'droben otrok' in *cartek* 'razvajenček, ljubljeneček'. *Drobižek* izraža sočutje ali usmiljenje do osebe, poimenovane z manjšalnico, v primeru *cartek* pa je moškospolsko obrazilo *-ek* dodano ženskospolski podstavi (*carta* 'razvajenec, ljubljeneec').

Primerov *česnik* 'česen', *cincek* 'malo ali nedoraslo bitje' in *fiček* 'fičko' ne opredeljujemo kot manjšalnice, saj pripona tvorjenk besednopomensko ne opredeljuje, ampak ima le strukturalno funkcijo. Tudi leksemi *ječmenček* (s sopomenko *ječmenec*) 'gnojno vnetje obočesne lojnice', *sirek* 'vrsta okrasnega grma, sneženka', *soldaček* 'majhna ciklama' (< *soldak* 'ciklama'), *trsek* 'okrasna cvetica' in *jarmek* 'stranski klin pri jarmu, jarmnik', katerih sekundarni pomen se je razvil zaradi metaforičnega prenosa na osnovi videza (podobnost), oblike ali metonimije, funkcionirajo kot tvorjenke le na strukturni ravni in z vidika besedotvornega pomena niso manjšalnice. Izglagolska tvorjenka *cecek* (< *cecati* 'sesati', kar je splošnoslovarska onomatopeja iz otroškega jezika – ESSJ 1: 59) ni manjšalnica, čeprav bi manjšalni pomen lahko motivirala ločitev dela od celote (Merše 2010: 48). Med navidezne manjšalnice uvrščamo še izglagolsko tvorjenko *brodek* (s sopomenko *brodec*) 'slinček' in samostalnik *jürek*, ki se v slovarju pojavlja vzporedno ob samostalniku *jüri* 'tisočak', to pa ga opredeljuje kot sopomenko, zato mu ni mogoče pripisati manjšalnostnega pomena. Tudi *lorbek* in *pusek* se le navidezno pridružujeta manjšalnicam, saj gre za fonološko oz. morfološko prilagojeni različici nemških poimenovanj *Lorbeer* 'lovor' in *Kuss* 'poljub'. V primerih *kosek* 'kos (ptica)' in *prašiček* 'prašič' je v narečju prišlo do popolne osamosvojitve pomena oz. leksikalizacije.

Drugo najpogostejše obrazilo je *-ec* s tvorjenkami brez premen, npr. *akec* 'drekec', *bakec* 'teliček', *bikec*, *Bogec*, *cepec*, *cvekec*, *čikec* 'teliček', *drekec*, *grahec*, *irgec* 'tepček', *jarkec*, *klinec* 'klinček', *korpec*, *križec*, *lükec*, *plehec*, *puhec* 'prašiček', *roglec*, *stolec*, *šekec* 'lisasti bikič', *škafec*, *štilec*, *zobec* 'zobček', *zvunec*, ali s spremeno zaradi podstave na *-k*: *rinček*. Manjšalnicam *akec*, *Bogec* in *čikec* je v slovarju pripisan kvalifikator ekspresivno. *Bikec*, *stolec* in *zvunec* imajo sopomenske dvojnice *bikič*, *stolek* in *zvunček*.

Med navidezne manjšalnice uvrščamo leksem *public*, ki ima v narečju uveljavljeno sopomenko *puba* 'fant', saj pri *publicu* ni mogoče odkriti sobesedilnih znakov za manjšalni pomen. Kot manjšalnico je tako mogoče leksem opredeljevati le na strukturni, ne pa na semantični ravni. Pomenotvornega in ne besedotvornega nastanka so še leksemi *drobec* 'drobir; ostanek na rešetu pri mlačvi', kjer bi manjšalni pomen lahko motivirala ločitev dela od celote, *jugec*, ki poimenuje tip manjšega osebnega avtomobila znamke Crvena zastava jugo, ter samostalniki *ječmenec* (s sopomenko *ječmenček*), *ogjec* 'ognjič', *lipek* 'naivnež, neroda' in *marulek* 'revše', katerih sekundarni pomen se je razvil zaradi metaforičnega prenosa na osnovi videza oz. kolektivne ekspresije. Izglagolska tvorjenka *prdec* (< *prdeti*) ni manjšalnica, čeprav bi manjšalni pomen lahko motivirala kratkotrajnost dejanja, kar pa ni v skladu z besedotvorno teorijo, po kateri so manjšalnice le izsamostalniške tvorjenke.

Po pogostnosti pojavljanja sledi obrazilo *-ček*⁴ s 16 tvorjenkami: *bobenček*, *camblček* 'kembeljček', *čebriček*, *falarček* '(zidani) stebriček', *haklček*, *hamrček*, *kamček*,⁵ *ladlček*, *mašlček*, *penzlček*, *špeglček*, *štiklček*, *štinglček*, *talarček* in *talerček* 'oboje manjši krožnik' ter *žaklček*. Pleteršnikov slovar nima nobene izmed navedenih tvorjenk, SSKJ pa beleži manjšalnici *bobenček* in *žakeljček*, in sicer kot tvorjenki z že posplošenim obrazilom *-ček*. *Camblček* ima sopomensko dvojnico *camblek*, *talarček* in *talerček* pa imata sopomenko *talerek*.

Obrazilo *-ič*, ki je z izjemo manjšalnice *vršič* nenaglašeno, izkazuje sedem primerov: *bikič*, *grüntič*, *kokotič*, *krampič*, *rožič* 'del tulca govejega roga, ki se uporablja pri polnjenju klobas', *tramič* in *vršič* 'vrh rastline'. Največkrat se dodaja glasovno nepremenjeni podstavi, redkeje palatalizacijsko premenjeni podstavi na *-g* (*rožič*) oz. *-h* (*vršič*). *Bikič* ima narečno uveljavljeno sopomenko *bikec*, *tramič* pa *tramek*. *Vršič* kaže metaforično asociacijo na osnovi oblike in položaja.

Tvorjenki *lūmpič* in *kūmič* (s sopomenko *kūn*) sta navidezni manjšalnici, saj gre za morfološko prilagojeni izposojenki iz bav. avstr. *Lumpe* 'ledvica' in *kümm* 'kumina' (DLS: 173; ESSJ 2: 110).

Manj rodni sta obrazili *-c* in *-č*. Obrazilo *-c* je izpričano pri tvorjenkah *aškrc*⁶ 'košček', *haklc* 'kaveljček', *piskrc*, *pūšlc* in *štinglc* 'peceljček', obrazilo *-č*, ki je reducirana različica obrazila *-ič*, pa se razvršča za zvočnikom *-l*, na katerega se končuje podstava: *reglč* 'manjši hlod/kos lesa', *žaklč* 'manjša vreča' in *hublč* 'oblič', ki izkazuje majhnost v primerjavi z izhodiščnim samostalnikom *hobl* '(večji) oblič'.

Z enkratno pojavitvijo je v slovarju zastopano še obrazilo *-(in)-jak*. Slovarska razlaga, pripisana samostalniku *okijak* (< *okn-in-jak*) 'manjše okno brez zasteklitve (npr. v kleti)', sicer kaže na njegov manjšalni pomen, njegova strukturna podoba pa ne.

4 Irena Stramljič Breznik (2008: 60) piše, da moškospolske manjšalnice z obrazilom *-ček* načeloma nastajajo takrat, ko je izglasje podstave zvočnik. Ločujemo jih od tvorjenk z izglasjem na *-ček*, pri katerih gre samo za glasovno premenjeno obliko.

5 V primeru *kamček* (< *kamenček*) je opaziti izpad zloga.

6 Po Pleteršniku je oblika *aškrc* »menda nam.[esto] *aškrtec*, dem.[inutiv] *aškrtc*«.

2.1.2 Manjšalnice ženskega spola

Pri tvorbi manjšalnic ženskega spola so izpričana obrazila *-ica* (*mravlica*), *-ca* (*metlca*), *-ika* (*rožika*), *-ka* (*kočka*) in *-(in)-ka* (*štalinka*).

Najrodnejše ženskospolsko obrazilo je *-ica*, ki je kdaj tudi naglašeno (*gorica*, *košica*, *mejica*, *stolica*, *vedrica*). Dodaja se glasovno nepremenjeni podstavi: *amica*, *babica*, *gorica*, *gumica*, *grūdica*, *hojkica*, *jarkica* 'mlada kokoš' (< *jar-ka*), *jenkica*, *jivica*, *kantica*, *kartica*, *klanfica*, *klingica*, *klobkica*, *kokica*, *krožica* (< *kroža* 'večji kozarec'), *kupica*, *kurvica*, *lampica*, *laptica* 'latica', *lestvica*, *markica* 'znamkica', *motkica*, *mravlica*, *okica* 'očesce', *pikica*, *pilkica*, *rantica*, *regica* 'manjša zelena žaba' (< *rega* 'žaba'), *ročica* 'manjši vrč', *sklojzica*, *stolica* 'manjša klop', *šajbica*, *štengica* 'drogec', *vedrica*, *žagica*, ali palatalizacijsko premenjeni podstavi, če se ta končuje na *-k*: *rinčica*. Iz slovarja je razvidna tudi tvorba manjšalnice na *-ica* kot drugostopenjske tvorjenke iz tvorjene podstave na *-ka*: *krtačkica* (< *krtačka*). Jotacijsko premenjena je tvorjenka *košica*. Manjšalnici *kokica* in *kurvica* imata pripisan dodatni kvalifikator ekspresivno. V primeru *vedrica* je ženskospolsko obrazilo *-ica*, s katerim navadno izpeljujemo manjšalnice iz ženskospolskih samostalnikov, dodano srednjespolski podstavi. Manjšalnica *okica* ima sopomensko dvojnico *okika*.

Skupino razširjajo leksemi, katerih sekundarni pomen se je razvil zaradi metaforičnega prenosa na osnovi videza (podobnosti), oblike, razširitve prvotnega pomena ali kolektivne ekspresije: *iglica* 'vlečni klin pri ojesu', *kopica* 'stog', *ribica* 'ledvica', *müšica* 'mušica, tj. majhni muhi podobna žuželka' (< *muh-ica*), *šibica* 'vžigalica', *žabica* 'obešanka', *knižica* 'izkaznica (dokument)', *mejica* 'porasel svet ob meji', *ročica* 'navpična opornica pri vozu' (< *rok-ica*). Ti kot tvorjenke funkcionirajo le na strukturni ravni. V primeru *tetica* 'teta' je prišlo do osamosvojitve pomena oz. leksikalizacije.

Drugo najpogostejše je obrazilo *-ca*, ki je lahko tudi reducirana različica obrazila *-ica* (npr. *sekirca* < *sekirica*): *blajca*, *deklinca*, *garca* 'manjša lojtrnica za voz', *gožca* 'manjša vrbova šiba', *grabca* 'del vinograda', *grolca*, *iglca*, *iskrca*, *jedrca* 'jedrce', *kahlca* 'ploščica', *kanglca*, *kaplca*, *ketnca*, *kobilca* '(zelena) kobilica', *krüglca*, *lünkca*, *merca*, *metlca*, *mlinca* 'manjši mlin', *mrkevca*, *omarca*, *renglca*, *sekirca*, *sükncā*, *šaflica*, *šauflica* 'lopatka', *šifrca* 'košček', *škatlca*, *štalca* '(v hlevu) ograjen prostor za svinjo', *tablca* in *žnürca*. *Šaflica* in *šauflica* sta sopomenski dvojnici. *Blajca* je narečno uveljavljena sopomenka *blajčike*, *deklinca* pa *deklinčike*. V primeru *jedrca* je ženskospolsko obrazilo *-ca* dodano srednjespolski, v primeru *mlinca* pa moškospolski podstavi. Pri *štalci* z narečno sopomenko *štalinka* manjšalni pomen motivira izražena majhnost oz. delnost v primerjavi s celoto. Skupino razširjajo še množinski samostalniki *jaslce*, *orglce* in *vilce*, izpeljani iz istospolnih nemanjšalnih množinskih samostalnikov, kjer se obrazilo *-ice* realizira kot *-ce* (npr. *jasli* → *jaslice* → *jaslce*).

Samostalniki *detelca*, *sparca* in *štegnca*, narečno uveljavljene sopomenke leksemov *detela* 'detelja', *sparina* 'sopara, vročina' in *štega* 'stopnica', se uvrščajo med navidezne manjšalnice, saj knjižna slovarska ustreznica ne izkazuje

manjšalnostnega pomena. Leksema *postelca* 'posteljica (pri kravi)' in *kapca* 'sprednji del/konica čevlja/prsta', katerih sekundarni pomen se je razvil zaradi metaforičnega prenosa na osnovi funkcije ali razširitve prvotnega pomena, sta pomenotvornega in ne besedotvornega nastanka. V primeru *greblca* '(lesena) grebljica (za peč)' je prišlo do osamosvojitve pomena oz. leksikalizacije.

Po pogostnosti pojavljanja sledi obrazilo *-ika*. Dodaja se glasovno nepremeni-
njeni podstavi, npr. *botrika*, *cartika* 'razvajenček' (< *carta* 'razvajenec, ljubljene-
nec'), *cejika*, *cüzika* 'telička', *čelika* 'čebelica', *drevika*, *kozika*, *krastika*, *kravika*,
mamika, *mujcika*, *okika* 'očesce', *perika* 'peresce', *pupika*, *rečika* 'stvarca', *roži-
ka*, *sestrika*, *sklojzika*, *žüžika* 'živalica', ali palatalizacijsko premenjeni podstavi,
če se ta končuje na *-c*: *dečika* 'otročič(ek)', *ičika* 'živinica, živinče' (< *ica*), *jajči-
ka*, *majčika* 'majička', *ovčika*, *rečika* 'račka', *šalčika*. Iz slovarja je razvidna tudi
tvorba manjšalnic na *-ika* kot drugostopenjskih tvorjenk iz tvorjene podstave na
-ca: *blajčika* 'deščica' (< *blajca*), *deklinčika* 'dekletce' (< *deklinca*). *Okika* ima
sopomensko dvojnico *okica*, *cejika* je dvojnica *cenki*, *blajčika* sobiva z *blajco* in
deklinčika z *deklinco*. Skupino razširjajo še *cincika* 'malo/nedoraslo žensko bitje',
ki ima v slovarju pripisan kvalifikator ekspresivno, *bumbika* 'popek, poganjek' in
popika 'brst, poganjek', ki jih je mogoče kot manjšalnice obravnavati le na struk-
turni ravni.

Obrazilo *-ka* tvori 20 primerov. Dodaja se glasovno nepremeni-
njeni podstavi, npr. *blazinka*, *cenka* 'košarica z enim ročajem', *črpajka* 'skledica posodica',
hiška 'mala soba', *kobačka* 'kletkica', *kočka*, *kopajka* 'manjše korito', *krpačka*
'manjša slamnata (skledasta) posoda', *lūčka*, *sejačka* 'manjša slamnata posoda',
sla(m)jačka 'manjša košara iz slame', *tūnka* 'manjša deža/posoda za mast', ali
palatalizacijsko premenjeni podstavi na *-c*: *košička*, *krnička* 'lesena posodica',
osmička, *sedmička*, *telička*. Iz slovarja je razvidna tudi tvorba manjšalnic na *-ka*
kot drugostopenjskih tvorjenk iz tvorjene podstave na *-ica*: *kadička*, *pešička*,
sklečka. Manjšalnica *cenka* ima sopomensko dvojnico *cejika*.

Leksem *ficka* 'mala količina, malenkost' manjšalnega pomena ne pridobiva
primerjalno s podstavnim samostalnikom, ampak v primerjavi s celoto, zato ga je
treba opredeljevati kot pomenotvorno in ne besedotvorno nastalo besedo.

Manj rodno (z enkratno pojavitvijo) je v narečju obrazilo *-(in)-ka* (*štalinka*
'(v hlevu) ograjen prostor za svinjo'), kjer manjšalni pomen motivira izražena
majhnost oz. delnost v primerjavi s celoto. *Štalinka* je narečno uveljavljena sopo-
menka besede *štalca*.

Gradivo izkazuje še besedo *babina* 'ženička', ki pa je manjšalna le na se-
mantični, ne pa tudi na besedotvorni ravni. Pripona *-ina* tvorjenke ne modificira v
smeri manjšalnosti.

2.1.3 Manjšalnice srednjega spola

V cerkvenjaškem govoru nastajajo srednjespolske manjšalnice z obrazili *-e* (*piše*
'pišče', *prase* 'mlad prašič', *siroče*, *srmače*, *žrebe*), *-(č)e* (*živinče* 'mlado govedo'),

-ce (*kolce* ‘kolešček’) in -ca (*dverca* ‘vratca’). V primeru *dverca* se srednjespolsko obrazilo -ca druži z ženskospolskim množinskim samostalnikom *dveri*.

2.2 Manjšalnice v Cerkvenjaškem besednjaku – Antujoškem besednjaku (Paluc 2010)

Pregled tvorbenih obrazil manjšalnic v CB (besede v njem niso onaglašene) pokaže, da v tem slovarju največjo tvorbeno raznolikost izkazujejo manjšalnice moškega spola, manj tvorbeno raznolike so manjšalnice ženskega spola, najmanj pa manjšalnice srednjega spola.

2.2.1 Manjšalnice moškega spola

Obrazila manjšalnic moškega spola si glede na tvorbeno rodnost padajoče sledijo v naslednjem zaporedju: -ek (*ključek*), -ec (*korpec*), -ič (*bikič*), -c (*žaklc*) in enako pogosto -č (*hoblč*), -ic (*pejic* < *pahic*) in -(in)-jak (*okijak*).

Najrodnejše moškospolsko obrazilo v CB je -ek s sedemindvajsetimi tvorjenkami. Najpogostejše se dodaja glasovno nepremenjeni podstavi (*batek*, *čepék*, *dedek*, *hujdiček*, *kladek*, *ključek*, *kolaček*, *košek*, *lampek*, *nožek*, *maclek*,⁷ *mujcek*, *pesek*, *pišek*, *piček* ali *püček* ‘sodček’, *pilek* ali *pildek* ‘kartonček z nabožno podobo’, *špehek*, *vozek*), manj pogosto pa palatalizacijsko premenjeni podstavi na -k (*človeček*) ali -c (*žrebček*). Iz slovarja je razvidna tudi tvorba manjšalnic na -ek kot drugostopenjskih tvorjenk iz tvorjenih podstav na -ec (*falaček*, *kamenček*,⁸ *klinček*, *ropčeki*) in -ič (*čebriček*). Manjšalnici *dedek* in *mujcek* imata v slovarju dodatni kvalifikator ljubkovalno, *čebriček* pa ima narečno uveljavljeno sopomenko *čebrič*.

Pomenotvornega in ne besedotvornega nastanka so leksemi *čolniček* ‘del stroja za šivanje’, *ječmenček* (s sopomenko *ječmenec*) ‘vnetje lojnic v očesnih vekah’, *trsek* ‘vrsta vzpenjajoče se cvetne rastline’, *lipek* ‘človek mehkega značaja, nerodnež’ in *jarmek* ‘železna igla, ki jo vstavijo na zunanji strani jarma’, katerih sekundarni pomen se je razvil zaradi metaforičnega prenosa (na osnovi videza, oblike ali kolektivne ekspresije) ali metonimije. Kot pomenotvorno in ne besedotvorno nastali besedi je treba opredeljevati tudi leksema *balažek* ‘majhen želarski voz’ in *ficek* ‘malenkost, izredno malo v količini ali vrednosti’, ki manjšalnega pomena ne pridobivata primerjalno s osnovnim samostalnikom.

Izlagolske tvorjenke *cecek* ‘sesek’, *odtisek*, *scedek*, *zavrtek*, *zgrizek* in *zizek* ‘sesek’ niso manjšalnice, čeprav bi pri nekaterih od njih manjšalni pomen lahko motivirala ločitev dela od celote ali kratkotrajnost dejanja (prim. Merše 2010: 48), kar pa ni v skladu z besedotvorno teorijo. Med navidezne manjšalnice uvrščamo tudi samostalnike *dodlek*, *jürek* in *lajbek*. V slovarju se pojavljajo vzporedno ob samostalnikih *dodl* ‘neumnež’, *jüri* ‘tisočak’ in *lajb* ‘oprsnik’, kar jih opredeljuje

7 To je predpostavljena edninska oblika, saj slovar beleži samo množinsko obliko *macleki* ‘lesena kladivca ali tolkači vinogradniškega klopota’.

8 Pleteršnik tvorjenko razlaga kot manjšalnico k podstavi z izglasjem na -ec (*kamenček* -čka, dem. kamenec), SSKJ pa kot tvorjenko z že posplošenim obrazilom -ček.

kot sopomenke, zato jim ni mogoče pripisati manjšalnostnega pomena. Tudi *lor-bek*, *pusek* in *šnitlek* se le navidezno pridružujejo manjšalnicam, saj gre za fonološko oz. morfološko prilagojene različice nemških poimenovanj *Lorbeer* 'lovor', *Kuss* 'poljub' in *Schnittlauch* 'drobnjak'. Pripone imajo strukturalni, na pa tudi besedotvorni pomen. Le na strukturni ravni tvorjeni sta še besedi *česnek* 'česen' in *prašiček* 'svinjski samec (običajno že kastriran ali skopljen)'; z vidika besedotvornega pomena nista manjšalnici.

Drugo najpogostejše obrazilo je *-ec* s tvorjenkami brez premen (*bogec*, *cepec*, *čikec* 'teliček', *drekec*, *grahec*, *holmec* 'manjši breg', *klinec*, *korpec*, *lūkec*, *plehec*, *robec*, *stolec*, *špehec*, *špukec* 'manjši pljunek', *životec*) ali s premeno zaradi podstave na *-k* (*rinčec*). Manjšalnica *cepec* ima sopomenko *cepič*, manjšalnici *životec* pa je v slovarju pripisan kvalifikator ljubkovalno.

Skupino razširjajo še *drobec* 'drobir; ostanek na rešetu pri mlačvi', kjer bi manjšalni pomen lahko motivirala ločitev dela od celote, ter *ječmenec* (s sopomenko *ječmenček*), *ogjec* (s sopomenko *ognič*) 'ognjič' in *puhec* 'pujssek', katerih sekundarni pomen se je razvil zaradi metaforičnega prenosa. Te besede so pomenotvorne in ne besedotvorne nastanka. Med navidezne manjšalnice se uvrščata samostalniki *vukec*, narečno uveljavljena sopomenka leksema *vuk* 'plod hrasta' (»šiška«), katere knjižna slovarska ustreznica ne izkazuje manjšalnostnega pomena,⁹ in izglagolska tvorjenka *brodec* 'slinček'. Izglagolske tvorjenke tipa *fūček*, *pezdec* 'tihi prdec', *prdec* (< *prdeti*) niso manjšalnice, čeprav bi manjšalni pomen lahko motivirala kratkotrajnost dejanja, kar pa ni v skladu z besedotvorno teorijo, po kateri so manjšalnice le izsamostalniške tvorjenke.

Po pogostnosti pojavljanja sledi obrazilo *-ič* z osmimi tvorjenkami. Dodaja se glasovno nepremenjeni podstavi: *bikič*, *brstič* 'rastni nastavek, poganjek', *cepič* 'cepec', *čebrič*, *lagvič*, *žaklič*, ali palatalizacijsko premenjeni podstavi na *-g*: *rožič* 'roževinast lijak (odrezan del kravjega roga)', ali *-h*: *vršič* 'štrleči vrh drevesa'. Manjšalnice *cepič*, *čebrič* in *žaklič* imajo sopomenske dvojnice *cepec*, *čebriček* in *žaklc*. *Rožič* ustvarja predstavo majhnosti v primerjavi s celoto oz. okoliščinami rabe, z *brstičem* pa je izražena mlada rastlina, ki zaradi svoje mladosti še ni dosegla končne velikosti (prim. Merše 2010: 56).

Beseda *lumpič* je navidezna manjšalnica, saj gre za morfološko prilagojeno različico bav. avstr. *Lumpe* 'ledvica' (DLS: 173), kjer ima pripona strukturalni, ne pa tudi besedotvorni pomen. Pomenotvorne in ne besedotvorne nastanka je leksem *ognič* (s sopomenko *ogjec*) 'ognjič'.

Nekoliko manj rodno je obrazilo *-c* s šestimi primeri: *aškrc* z različico *aškerc* 'košček, ščip, odlomek', *ceglc* z različico *cetlc* 'listek', *pūšlc* 'šopek', kar je predpostavljena edninska oblika v slovarju navedene množinske oblike *pūšlci* 'različni šopki svatov, koscev, žanjic, nabornikov', ter *žaklc* (s sopomenko *žaklič*).

⁹ Navedena je predpostavljena edninska oblika, saj slovar beleži samo sopomensko množinsko obliko *vukeci* ali *vuki* 'plodovi hrasta (»šiške«)'.

Z enkratno pojavitvijo so v slovarju izpričana še obrazila -č, -ic in -(in)-jak. Obrazilo -č, ki je reducirana različica obrazila -ič, se razvršča za zvočnikom -l, na katerega se končuje podstava: *hoblč* 'manjši ročni skobeljnik'. Obrazilo -ic izkazuje primer *pejic* (< *pahic*) 'kratki tram, tramič', ki je predpostavljena edninska oblika v slovarju navedene množinske oblike *pejici*. Manjšalni pomen 'kletna lina, majhno kletno okno; majhno okence v zimskem okenskem okvirju' je v slovarju pripisan samostalniku *okijak* (< *okn-in-jak*).

2.2.2 Manjšalnice ženskega spola

Pri tvorbi manjšalnic ženskega spola so izpričana obrazila -ica (žagica), -ca (kanglica), -ka (flaška), -ika (mamika), -ačka in -arka/-orka (cejačka, cejarka/cejorka), slednji z enkratno pojavitvijo.

Najrodnejše jerazilo -ica. Dodaja se glasovno nepremenjeni podstavi (*amica*, *babica*, *gorica*, *gümpica* 'drobna grudica', *hamica*, *jarkica* 'mlada kokoš', *jenkica*, *klingica*, *klüpicka* 'ščipalka', *krožica* 'kupica' (< *kroža* 'velik kozarec'), *kupica*, *lampica*, *lestvica*, *markica*, *mejica*, *murkica* 'majhna kumarica', *pogačica* 'majhna pogača', *redkvica*, *ribica* 'majhna riba', *šajbica*, *žabica* 'majhna žaba', *žagica*) ali palatalizacijsko premenjeni podstavi, če se ta končuje na -k (*rinčica*).¹⁰ Tvorjenki *klüpicka* in *krožica* imata narečno uveljavljeni sopomenski dvojnici *klüpicka* in *krožica*. Skupino razširjajo še množinska samostalnika *bükvica* in *orglice*, izpeljana iz istospolnega nemanjšalnega množinskega samostalnika z obrazilom -ice (*bukve*, *orgle* → *bukvice*, *orglice*), ter samostalnik *vedrica* z glasoslovno različico *vidrica* in srednjepolski podstavi dodanim ženskospolskim obrazilom. Jotacijsko premenjeni sta podstavi tvorjenk *košica* 'odlomek kosti; peška' in *pešica* 'peščica'. V primeru *tetica* 'teta' je prišlo do osamosvojitve pomena oz. leksikalizacije.

Pomenotvorno nastale besede so *kopica* 'kopica slame ali sena na prostem', *mišica* 'majhni muhi podobna žuželka' (< *muh-ica*), *štengica* 'listič žvepla' (< *štangica* 'drogec'), *ribica* 'ledvica', *žabica* 'obešanka', *ročica* 'pokončno stoječa ročica pri kmečkem vozu' (< *rok-ica*), *rokica* 'poševni veznik (podporna roka) v lesenem ostrešju'.¹¹

Po pogostosti pojavljanja sledirazilo -ca, reducirana različicarazilila -ica: *blazinca*, *detelca* 'mlada detelja', *gorca* 'del vinograda', *gožca*, *grolca* 'jagodica ali kroglica (v pomanjševalnem pomenu)', *kahlca* 'keramična ploščica', *kanglica*, *kaplca*, *ketnca*, *klüpicka*, *krožca*, *kuglca*, *merca*, *postelca* 'majhna ali otroška postelja', *renglca* ali *rajnglca* 'zelo mala ponev', *šaflica*, *škopca*, *štalca*

¹⁰ Tvorjenke *gümpica*, *murkica*, *pogačica* in *ribica* so predpostavljene edninske oblike v slovarju izpričanih množinskih oblik *gümpice* 'drobne grudice', *murkice* 'majhne kumarice', *pogačice* 'majhne pogače' in *ribice* 'majhne ribe'.

¹¹ Tvorjenka *rokica* je predpostavljena edninska oblika v slovarju izpričane množinske oblike *rokice* 'poševni vezniki (podporne roke) v lesenem ostrešju'.

‘svinjak za eno žival’, *žnürca*.¹² V primeru *gorca* in *štalca* manjšalni pomen motivira izražena majhnost oz. delnost v primerjavi s celoto. Manjšalnici *klüpc* in *kročca* imata sopomenski dvojnici *klüpic* in *kročica*.

Med navidezne manjšalnice uvrščamo samostalnika *štegnc* in *klüpc*, narečno uveljavljeni sopomenki leksemov *stenge* ‘stopnice’ in *klüpa* ‘kljuka na vratih’, katerih knjižni slovarski ustreznici ne izkazujejo manjšalnostnega pomena. Pomenotvorno nastale besede so *garce*¹³ ‘stranice manjših vozov, podobne položenim lestvam’, *malinca* ‘murva’, *postelca* ‘porodna posteljica’, *kobilca* ‘žuželka’;¹⁴ njihov sekundarni pomen se je razvil zaradi metaforičnega prenosa na osnovi videza, oblike, funkcije ali kolektivne ekspresije. V primeru *greblca* ‘orodje za poravnavanje žerjavice v krušni peči in spravljjanje pepela iz peči’ je prišlo do leksikalizacije.

Po pogostosti pojavljanja sledita obrazili *-ka* in *-ika*. Obrazilo *-ka* se dodaja glasovno nepremenjeni podstavi (*flaška*, *hiška*, *kočka*, *ritka*, *žlička*) ali palatalizacijsko premenjeni podstavi na *-c* (*krnička*), iz slovarja pa je razvidna tudi tvorba manjšalnic na *-ka* kot drugostopenjskih tvorjenk iz tvorjene podstave na *-ica* (*sklečka*); obrazilo *-ika* se dodaja glasovno nepremenjeni podstavi (*mamika*, s pripisanim kvalifikatorjem ljubkovalno), *mujcika*¹⁵ ali palatalizacijsko premenjeni podstavi, če se ta končuje na *-c* (*ičika* (< *ica*) ‘telička, kravica’, *ofčika* in *šalčika*).

Skupino razširja še leksem *cincika* ‘samica iz vrste majhnih kokoši; ženska manjše rasti’, ki pa ga je mogoče kot manjšalnico obravnavati le na strukturni ravni.

Manj rodni, izpričani z enkratno pojavitvijo, sta obrazili *-ačka* (*cejačka*) in *-arka/-orka* (*cejarka* z glasoslovno različico *cejorka* ‘majhna košarica iz šibja pintočca’).

2.2.3 Manjšalnice srednjega spola

Srednjespolske manjšalnice največkrat nastajajo z obrazilom *-e*: *prase* ‘pujsek’, *sroče* z različico *siročce*, redkeje z obrazilom *-(č)e*: *živinče*.

2.3 Manjšalnice v Slovarju severovzhodnega ormoškega govora s kratkim opisom (Vnuk 2012)

V *Slovarju severovzhodnega ormoškega govora s kratkim opisom* manjšalnice moškega in ženskega spola izkazujejo enako tvorbeno raznolikost, medtem ko so manjšalnice srednjega spola tovrstno manj raznolike.

12 Tvorjenki *kahlca* in *kaplca* sta predpostavljene edninski obliki v slovarju izpričanih množinskih oblik *kahlce* ‘keramične ploščice’ in *kaplce* ‘kapljice’.

13 V primeru tega množinskega samostalnika je ženskospolsko manjšalno obrazilo *-ca* realizirano kot *-ce*.

14 Tvorjenki *gomilca* in *kobilca* sta predpostavljene edninski obliki v slovarju izpričanih množinskih oblik *gomilce* ‘kamilice’ in *kobilce* ‘vrsta žuželk’.

15 Predpostavljena edninska oblika v slovarju zabeležene množinske oblike *mujcike* ‘mačji mladiči’.

2.3.1 Manjšalnice moškega spola

Obrazila manjšalnic moškega spola si glede na tvorbeno rodnost padajoče sledijo v naslednjem zaporedju: *-ek* (*kolaček*), *-ec* (*korpec*), *-ič* (*lagvič*), *-c* (*püšlc*) in *-(i)č* (*hobl(i)č*).

Najrodnejše manjšalno moškospolsko obrazilo je *-ek* z 39 tvorjenkami. Najpogostejše se dodaja glasovno nepremenjeni podstavi (*båbek*, *bajdle* 'manjša globoka pločevinasta skleda', *bambrlek* 'manjši cof', *cicek* 'majhen sesek ali dojka', *čehlek*, *črvek*, *dodlek* 'tepček', *glažek*, *gudek* 'mlad prašič', *ke(i)nžlek* 'kamenček', *ključek*, *kolaček*, *kotaček* 'kolesce', *kozec* 'kozlič, kozji mladič', *krihelek*, *maclek*, *medek* 'medvedek', *ormarek*, *pajbek* 'fantelek, deček', *pajcek* 'pujsek', *petlek* 'posteljica', *picek*, *purek* 'purji mladič', *reček* 'raček', *šprudlek*, *vajdle*, *zavek* 'zajčji mladič', *zizek*), manj pogosto pa palatalizacijsko premenjeni podstavi na *-c* (*lanček* 'verižica', *lunček*, *patrček* 'majhen kos lesa', (*s*)*krajček*, *vijček*, *zdenček* 'studenček', *zvunček*) ali *-k* (*sрмаček*). Z obrazilom *-ek* nastajajo tudi drugostopenjske tvorjenke; *-ek* se pritika ali na obrazilo *-ec* (*brešček* 'manjšalnica od breg, bregec', *fålaček*) ali na obrazilo *-ič* (*korpiček*). Kazalka z okrajšavo gl. pri iztočnici *vajdle* kaže na narečno uveljavljeno sopomenko *bajdle*, pri iztočnici *zizek* pa na sopomenko *cicek*. Manjšalnici *krihelek* in *vijček* imata v slovarju pripisan še dodatni kvalifikator ljubkovalno.

Pomenotvornega nastanka sta narečno uveljavljeni sopomenki *ficlek* in *frclek* 'malenkost, delček', ki manjšalnega pomena ne pridobivata primerjalno s podstavnim samostalnikom, ampak v primerjavi s celoto, ter leksemi *frtalek*, ki manjšalni pomen pridobiva v odnosu do večjih (prostorninskih) enot, *båtek*, ki izraža mlado rastlino, ki zaradi svoje mladosti še ni dosegla končne velikosti, ter *cirilek* 'petelinček'. Skupino razširjajo še *mezinček* 'rman', *kovaček* 'ptiček stržek' in *soldatek* 'ciklama', ki kažejo metaforično asociacijo na osnovi videza oz. podobnosti.

Izlagolske tvorjenke tipa *cecek* 'sesek', *natisek*, *süček* niso manjšalnice, čeprav bi pri nekaterih od njih manjšalni pomen lahko motivirala ločitev dela od celote ali kratkotrajnost dejanja. V primerih *špajzek* 'shramba za živila', ta ima v narečju uveljavljeno sopomenko *špajza* in ne izkazuje sobesedilnih znakov za manjšalni pomen, *lorbek* in *šnitlek*, kjer gre za fonološko oz. morfološko prilagojeno različico nemških poimenovanj *Lorbeer* 'lovor' in *Schnittlauch* 'drobnjak', imajo pripone strukturalni, ne pa tudi besedotvorni pomen.

Drugo po tvorbeni rodnosti je obrazilo *-ec*. Dodaja se nepremenjeni podstavi: *bingec* 'majhna železna peč', *drobec* 'drobovina, navadno perutninska', *korpec*, *lükec*, *pubec* 'fantič', *reklec* 'jopica' (< *rekla* 'jopa'), *žugec* 'gosji mladič', ali po palatalizaciji premenjeni podstavi na *-k*: *rinček*. V primeru *drobec* manjšalni pomen motivira delnost v primerjavi s celoto, v primeru *reklec* pa je moškospolsko obrazilo *-ec* dodano ženskospolski podstavi.

Skupino razširjajo še *ječmenec* 'ječmenček', *kačec* 'kačji pastir' in *ogjec* 'ognjič', ki kažejo metaforično asociacijo na osnovi videza in so tako pomenotvornega nastanka. Izlagolska tvorjenka *prdec* ni manjšalnica, čeprav bi manjšalni

pomen lahko motivirala kratkotrajnost dejanja, a le v semantičnem, ne pa tudi besedotvornem smislu. V primeru *stolec* 'stol' je v narečju prišlo do leksikalizacije.

Obrazilo *-ič*, ki je naglašeno in se dodaja glasovno nepremenjeni podstavi, tvori šest tvorjenk: *čavlič* 'krajši žebelj', *jastrebič* 'ptica ujeta, skobec', *kokotič* 'mlad petelin', *lagvič*, *pejič* 'manjši čok', *žaklič*. V primeru *jastrebič* se metaforična asociacija vzpostavlja na osnovi podobnosti med dvema živalma.

Manj rodno jerazilo *-c*, izpričano pri tvorjenkah *pūšlc* in *štiblc*. V primeru *štinglc* manjšalnega pomena iz pripisane knjižne ustreznice *pecelj* ni mogoče razbrati, navidezno pa se manjšalnicam pridružuje tudi *gvirc*, saj »gre za že glasoslovno prilagojeno različico nemškega poimenovanja *gewürtz* 'začimba'« (Merše 2010: 52).

Obrazilo *-(i)č* potrjuje primer *obl(i)č*.

2.3.2 Manjšalnice ženskega spola

Obrazila manjšalnic ženskega spola si glede na tvorbeno rodno padajoče sledijo v naslednjem zaporedju: *-ica* (*būkvica*), *-ika* (*grolika*), *-ka* (*krnička*), *-ca* (*mrkevca*) in *-(in)-ka* (*štalinka*). Obrazilo *-ica* se za množinske samostalnike realizira kot *-ice* (*garice*).

Najbolj rodno jerazilo *-ica*, ki je (redko) lahko tudi naglašeno (*gorica*). Dodaja se glasovno nepremenjeni podstavi: *būkvica* 'mlada bukev', *frajlica*, *gorica* 'vinograd', *gožvica* 'krajša enoletna vrbova šiba', *grabica* 'del vinograda', *hamica*, *hūtica*, *jenkica*, *corpica*, *lesvica*, *rahlica* 'manjša fižolovka' (< *rahla* 'fižolovka'), *ribica*, *stopica* 'manjša lesena stopa', *šajbica*, *škreb(i)ca* 'ropotuljica', *trūtrica* 'mala marjetica'. Jotacijsko premeno kaže primer *koščica*. Skupino razširjata še samostalniki *vedrica* z ženskospolskim obrazilom *-ica*, dodanim srednjespolski podstavi, in množinski samostalnik *garice*, izpeljan iz istospolnega nemanjšalnega množinskega samostalnika.

Pomenotvorno nastale besede so *mišica* 'mušica, majhni muhi podobna žuželka', *ribica* 'ledvica', *sablica* 'gladiola', *mošnica* 'strok', *mašnica* 'avtomatska puška', leksikalizacijo v narečju pa kažeta primera *vdovica* 'vdova' in *metica* 'meta'.

Drugo po pogostnosti pojavljanja jerazilo *-ika*, ki se dodaja glasovno nepremenjeni podstavi: *bābika* 'punčka, dojenček', *buhika*, *grolika*, *jarika* 'mlada kokoš, mladika', *mamika*, *puc(i)ka* 'deklica', *sirotika* 'sirotica', ali palatalizacijsko premenjeni podstavi na *-c*: *senčika* 'senčica', *tečika* 'tetka' (< *teca* 'teta'), *žganička* 'žganjece'. Iz slovarja je razvidna tudi tvorba manjšalnic na *-ika* kot drugostopenjskih tvorjenk iz tvorjenih podstav na *-ica*: *vej(n)čika*. Manjšalnici *mamika* in *žganjička* imata v slovarju pripisan kvalifikator ljubkovalno.

Pomenotvorno nastala beseda je *cirilika* 'okrasna kokoška'.

Manj rodni sta obrazili *-ka* in *-ca*; slednje je lahko nastalo tudi po redukciji iz *-ica*. Obrazilo *-ka* se dodaja palatalizacijsko premenjeni podstavi na *-c* (*krnička*, *untrčka*) ali *-k* (*kečka* 'šop las' (< *keka* 'lasje')), z njim pa je izpeljana tudi dru-

gostopenjska tvorjenka iz tvorjene podstave na *-ica* (*sklečka*). Pomenotvornega nastanka je beseda *ritka* 'škopa, snop urejene slame z debelejšim spodnjim delom', ki kaže metaforično asociacijo na osnovi širitve pomena.

Obrazilo *-ca* se dodaja glasovno nepremenjeni podstavi: *rajngla*, *mrkevca*; v primeru *vilce* gre za izpeljavo z obrazilom *-ce* (< *-ice*) iz istospolnega nemanjšalnega množinskega samostalnika.

Obrazilo *-(in)-ka* izkazuje primer *štalinka* 'manjši (stranski) hlev', kjer manjšalni pomen motivira izražena majhnost oz. delnost v primerjavi s celoto.

2.3.3 Manjšalnice srednjega spola

V ormoškem govoru nastajajo srednjespolske manjšalnice z obrazili *-ce* (*koritce*, *kolce*), *-e* (*krnče* 'manjša, neješča svinja') in *-(č)e* (*kravče*, s pripisanim kvalifikatorjem slabšalno).

3 IZLASTNOIMENSKE MANJŠALNICE V OBRAVNAVANIH SLOVARJIH

V slovarskem delu obravnavanih prleških narečnih slovarjev je zajeto tudi lastnoimensko besedje. Osredotočili smo se na iztočnice z ženskimi in moškimi osebnimi imeni, tj. hipokoristične in deminutivne tvorjenke. Bogato, pogosto v sopomenskem nizu predstavljeno gradivo v GPA kaže, da se je manjšalno-ljubkovalni pomen moških imen na *-ek*, *-ec*, *-c* ali *-č*, npr. *Anza* in *Anzek* 'Janez', *Drašek* 'Andrej', *Franček* 'Franc', *Jakec* in *Japek* 'Jakob', *Korl* in *Korlek* 'Karel', *Lenc* in *Lenček* 'Lovrenc', *Lujz* in *Lujzek* 'Alojz', *Tunč*, *Tunček* in *Tunek* 'Anton', in ženskih imen na *-ika*, *-ka*, *-ica*, npr. *Anika* in *Nanika* 'Ana', *Fefa* in *Fefika* 'Genovefa', *Jula*, *Julica* in *Julika* 'Justina', *Katica* in *Katika* 'Katarina', *Lunka* 'Polona', *Liza* in *Lizika* 'Elizabeta', *Mica* in *Micika* 'Marija', *Pepa* in *Pepika* 'Jožefa', že izgubil.

V CB imajo nekatera moška in ženska imena pripisan kvalifikator, ki kaže na njihov manjšalno-ljubkovalni pomen. Ta se pri moških imenih najpogosteje izraža z obraziloma *-ek* in *-ec*, redkeje z *-i* (*Arnek* 'ljubk. Jernej', *Drašek* 'ljubk. Andraž', *Felček* 'ljubk. Feliks', *Južek* 'ljubk. Jožef', *Karlek* 'ljubk. Karel', *Vincek* 'ljubk. Vincenc'; *Jakec* 'pomanjševalnica imena Jakob', *Jürkec* 'pomanjševalnica imena Jurij', *Mihec* 'ljubk. Mihael', *Vinkec* 'ljubk. Vincenc'; *Pepi* 'ljubk. Jožef'), pri ženskih imenih pa z obrazilom *-ika* (*Barčika* 'ljubk. Barbara', *Evika* 'ljubk. Eva', *Fefika* 'ljubk. Genovefa', *Idika* 'pomanjševalnica imena Ida', *Karlika* 'ljubk. žensko ime', *Lizika* 'ljubk. Elizabeta', *Lujzika* 'ljubk. Alojzija', *Micika* 'ljubk. Marija', *Pepika*, *Zefika* 'oboje ljubk. Jožefa', *Tunčika* 'ljubk. Antonija'), redkeje z obrazili *-ka* (*Barčka* 'ljubk. Barbara', *Štefka* 'ljubk. Štefanija'), *-ica* (*Evica* 'ljubk. Eva', *Štefica* 'ljubk. Štefanija') in *-ca* (*Marjanca* 'ljubk. žensko ime').

V ormoškem govoru se manjšalno-ljubkovalni pomen moških in ženskih imen izgublja. Pripis pri imenu *Hanzeke* 'ljubkovalnica od Hanza' še kaže nanj, primera *Štefek* 'Štefan' in *Jürek* 'Jurij' pa ga ne izkazuje več. Enako velja za ženska imena *Micika* 'Marija', *Pepika* s sopomenko *Pepa* 'Jožefa' in *Štefica* 'Štefanija'.

4 ZAKLJUČEK

4.1 Skupina samostalnikov, izpeljanih s tipičnimi obrazili za izražanje manjšalnic, v prleškem narečju ni obsežna. Niz tovrstnih tvorjenk bi sicer lahko bil daljši, a kriterij razvrščanja je bilo preverjanje manjšalnostnega ali katerega od sorodnih pomenov (prim. Merše 2010: 45).

4.2.1 Najrodnejši moškospolski obrazili samostalniških manjšalnic v prleškem narečju sta *-ek* in *-ec*.¹⁶ Prvo je najpogostejše tudi v Pleteršnikovem slovarju in v SSKJ, drugo pa je v SSKJ četrto, pri Pleteršniku pa drugo najrodnejše obrazilo (Stramljič Breznik 2008: 62). Morfem *-ček*, v sodobnem slovenskem knjižnem jeziku po rodnosti na drugem mestu (Stramljič Breznik 2008: 62), je v prleškem narečju veliko manj roden. V cerkvenjaškem govoru se manjšalnice z njim še tvorijo, v ormoškem govoru pa ni izpričan. Manj rodni obrazilni morfemi v prleščini so *-ič*, *-c* in *-č*, najmanj produktivni priponski obrazili pa sta *-ic* in *-injak*, izpričani le v cerkvenjaškem govoru. Primerjavo moškospolskih manjšalnic v obravnavanih slovarjih prikazuje preglednica 2.

Preglednica 2: Primerjava moškospolskih manjšalnic v prleških narečnih slovarjih

Pogostnostna razvrstitev	GPA	Odstotni delež	CB	Odstotni delež	SSOG	Odstotni delež
1	-ek	48,65	-ek	45,00	-ek	69,64
2	-ec	22,52	-ec	26,66	-ec	14,29
3	-ček	14,42	-ič	13,33	-ič	10,71
4	-ič	6,31	-c	10,00	-c	3,57
5	-c	4,50	-ic	1,67	-č	1,79
6	-č	2,70	-č	1,67		
7	-(in)-jak	0,90	-(in)-jak	1,67		

4.2.2 Najrodnejše ženskospolsko obrazilo samostalniških manjšalnic v prleškem narečju je *-ica*, ki je najpogostejše tudi v Pleteršnikovem slovarju in SSKJ (Stramljič Breznik 2008: 65),¹⁷ kot najbolj rodno pa ga izkazuje tudi prekmurščina (Koletnik 2015: 462). V cerkvenjaškem govoru mu sledi obrazilo *-ca*, tretje najrodnejše obrazilo pri Pleteršniku in v SSKJ, v ormoškem pa *-ika*, ki je pri Pleteršniku četrto najrodnejše obrazilo, v sodobnem slovenskem knjižnem jeziku pa ženskospolske manjšalnice z njim ne nastajajo več. V prekmurščini, pri Pleteršniku in v SSKJ drugo najrodnejše obrazilo *-ka* kot nekoliko manj rodno potrjuje tudi prleščina. Samo narečni, najmanj rodni besedotvorni morfemi so *-(in)-ka*, *-ačka* in *-arka/-orka*. Teh priponskih obrazil prekmurščina ne izkazuje.

¹⁶ Enako je tudi v prekmurščini (Koletnik 2015: 461).

¹⁷ O priponskem obrazilu *-ica* je pisala tudi Mojca Horvat (2013: 33–57).

Preglednica 3: Primerjava ženskospolskih manjšalnic v prleških narečnih slovarjih

Pogostnostna razvrstitev	GPA	Odstotni delež	CB	Odstotni delež	SSOG	Odstotni delež
1	-ica	32,23	-ica	44,44	-ica	50,00
2	-ca	27,27	-ca	31,75	-ika	28,94
3	-ika	23,14	-ka	11,11	-ka	10,53
4	-ka	16,53	-ika	7,94	-ca	7,90
5	-(in)-ka	0,83	-ačka	1,59	-(in)-ka	2,63
6			-arka/-orka	3,17		

- 4.2.3** Srednjespolske manjšalnice, ki jih je v prleškem narečju najmanj, se v cerkvenjaškem govoru največkrat tvorijo z obrazilom *-e*, v ormoškem pa z obrazilom *-ce*, ki je kot najrodnejše izpričano tudi v Pleteršnikovem slovarju in SSKJ (Stramljič Breznik 2008: 67); *-ce* kot najrodnejše manjšalno srednjespolsko obrazilo izkazuje tudi prekmurščina (Koletnik 2015: 462). V prleščini je potrjeno tudi sodobno knjižno obrazilo *-(č)e*. Cerkvenjaški govor potrjuje še srednjespolsko obrazilo *-ca*, ki se druží z ženskospolskimi množinskimi samostalniki.

Preglednica 4: Primerjava srednjespolskih manjšalnic v prleških narečnih slovarjih

Pogostnostna razvrstitev	GPA	Odstotni delež	CB	Odstotni delež	SSOG	Odstotni delež
1	-e	62,50	-e	75,0	-ce	50,0
2	-ca	12,50	-(č)e	25,0	-e	25,0
3	-(č)e	12,50			-(č)e	25,0
4	-ce	12,50				

- 4.3** V prleškem narečju je s samostalniškimi manjšalnicami najpogostejše izražena majhnost oz. majhen obseg ali delnost česa, izražena so mlada bitja ter pristrčen odnos oz. naklonjenost do živih bitij, kar z manjšalno-ljubkovalnimi obrazili potrjujejo tudi izlastnoimenske tvorjenke v *Cerkvenjaškem besednjaku*. Pri manjšalnicah z razvito polisemijo, ki jo najpogostejše razvijejo ženskospolske manjšalnice na *-ica* in *-ca* (< *-ica*) ter moškospolske manjšalnice na *-ek*, se sekundarni pomen najpogostejše razvije zaradi metaforičnega prenosa na osnovi videza ali oblike, npr. *iglica*, *kopica*, *malinca*, *preslca*, *sablica*; *čolniček*, *ječmenček*, *mezinček*, *sirek*. Pri omenjenih ženskospolskih manjšalnicah je najpogostejša tudi leksikalizacija, npr. *greblca*, *metica*, *tetica*, *vdovica*.

VIRI IN LITERATURA

- Bajec 1950** = Anton Bajec, *Besedotvorje slovenskega jezika 1: izpeljava samostalnikov*, Ljubljana: SAZU, 1950.
- CB → Paluc 2010**
- DLS** = Hildegard Striedter Temps, *Deutsche Lehnwörter im Slovenischen*, Berlin: Osteuropa-Institut, 1963.
- Dragičević 2015** = Rajna Dragičević, Nedeminutivnye značenija deminitivov, v: *Manjšalnice v slovanskih jezikih: oblika in vloga*, ur. Irena Stramljič Breznik, Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta, 2015 (Mednarodna knjižna zbirka Zora 113), 88–101.
- ESSJ 1–2** = France Bezlaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika 1–2: A–J, K–O*, Ljubljana: Mladinska knjiga, 1976.
- GPA → Rajh 2010**
- Hajnšek Holz 1999** = Milena Hajnšek Holz, Lastna imena v Murkovem slovarju, v: *Murkov zbornik*, ur. Marko Jesenšek, Maribor: Slavistično društvo, 1999 (Zora 9), 292–303.
- Horvat 2013** = Mojca Horvat, Narečne tvorjenke s priponskim obrazilom *-ica* iz pomenskega polja »človek« (po gradivu za SLA 1), *Dialektološki razgledi = Jezikoslovni zapiski* 19 (2013), št. 2, 33–57.
- Keber 2001** = Janez Keber, *Leksikon imen*, Celje: Mohorjeva družba, 1999.
- Keber 2001a** = Janez Keber, O strukturi rojstnih imen v Sloveniji, *Jezikoslovni zapiski* 7 (2001), št. 1–2, 21–112.
- Keber 2002** = Janez Keber, Rojstna imena, hišna imena, vzdevki, psevdonimi v Sloveniji, *Jezikoslovni zapiski* 8 (2002), št. 2, 47–70.
- Koletnik 2008** = Mihaela Koletnik, *Panonsko lončarsko in kmetijsko izrazje ter druge dialektološke razprave*, Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta, 2008 (Mednarodna knjižna zbirka Zora 60).
- Koletnik 2015** = Mihaela Koletnik, Samostalniške manjšalnice v prekmurskih narečnih slovarjih, v: *Manjšalnice v slovanskih jezikih: oblika in vloga*, ur. Irena Stramljič Breznik, Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta, 2015 (Mednarodna knjižna zbirka Zora 113), 450–464.
- Merše 2010** = Majda Merše, Raba samostalniških manjšalnic v delih slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja, *Slavistična revija* 58 (2010), št. 1, 45–63.
- Paluc 2010 = CB** = Ciril Paluc, *Cerkvenjaški besednjak – Antujski besednjak*, Maribor: Umetniški kabinet Primož Premzl, 2010.
- Pleteršnik 2006** = Maks Pleteršnik, *Slovensko-nemški slovar (1894–1895): transliterirana izdaja*, ur. Metka Furlan, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2006.
- Rajh 2010 = GPA** = Bernard Rajh, *Gučati po antujsko*, Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta, 2010 (Mednarodna knjižna zbirka Zora 73).
- Snoj 2003** = Marko Snoj, *Slovenski etimološki slovar*, Ljubljana: Modrijan, 2003.
- SSKJ** = Slovar slovenskega knjižnega jezika, Ljubljana: SAZU, ZRC SAZU (izd.) – Državna založba Slovenije (zal.), 1995.
- SSOG → Vnuk 2010**
- Stramljič Breznik 1999** = Irena Stramljič Breznik, *Prispevki iz slovenskega besedoslovja*, Maribor: Slavistično društvo, 1999 (Zora 7).
- Stramljič Breznik 2004** = Irena Stramljič Breznik, *Besednodružinski slovar slovenskega jezika: poskusni zvezek za iztočnice na B*, Maribor: Slavistično društvo, 2004 (Zora, Priročniki 1).
- Stramljič Breznik 2008** = Irena Stramljič Breznik, Besedotvorna kategorija samostalniških manjšalnic v Pleteršnikovem slovarju in SSKJ, v: *Od Megiserja do elektronske izdaje Pleteršnikovega slovarja*, ur. Marko Jesenšek, Maribor: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti, 2008 (Zora 56), 56–68.
- Valh Lopert 2015** = Alenka Valh Lopert, Manjšalnice v terminološkem gnezdu Slovarja slovenskega knjižnega jezika² (SSKJ²), v: *Manjšalnice v slovanskih jezikih: oblika in vloga*, ur. Irena

Stramljič Breznik, Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta, 2015 (Mednarodna knjižna zbirka Zora 113), 598–611.

Vidovič Muha 1988 = Ada Vidovič Muha, *Slovensko skladiščno besedotvorje ob primerih zloženik*, Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1988.

Toporišič 1992 = Jože Toporišič, *Enciklopedija slovenskega jezika*, Ljubljana: Cankarjeva založba, 1992 (Leksikoni Cankarjeve založbe, Zbirka Sopotnik).

Toporišič 2000 = Jože Toporišič, *Slovenska slovnica*, Maribor: Obzorja, 2000.

Vnuk 2012 = **SSOG** = Ciril Vnuk, *Slovar severovzhodnega ormoškega govora s kratkim opisom*, Ormož: Zgodovinsko društvo, 2012.

Weiss 1998 = Peter Weiss, *Slovar govorov Zadrebke doline med Gornjim gradom in Nazarjami*, Ljubljana: ZRC SAZU, Založba ZRC, 1998 (Slovarji).

SUMMARY

Nominal Diminutives in Prlekija Dialect Dictionaries

This article describes the scope of nominal diminutives (i.e., modification word formations) in three Prlekija dialect dictionaries: *Gúčati po antujoško* (The Cerkenjak Dialect; Bernard Rajh, 2010), *Cerkvenjaški besednjak – Antujoški besednjak* (Cerkenjak Vocabulary; Ciril Paluc, 2010), and *Slovar severovzhodnega ormoškega govora s kratkim opisom* (Dictionary of the Northeast Ormož Dialect with a Brief Description; Ciril Vnuk, 2012). It compares them in terms of productivity and the classification characteristics of word-formation affixes. The article determines that there are no significant differences in derivational diversity between masculine and feminine diminutives, whereas neuter diminutives are derivationally less diverse. The most productive masculine ending for nominal diminutives in the Prlekija dialect is *-ek* (e.g., *kolaček* ‘little cake’) and *-ec* (e.g., *cveček* ‘little nail’). The morpheme *-ček*, which ranks second in productivity in modern standard Slovenian, still produces diminutives in the Cerkenjak subdialect (e.g., *čebriček* ‘little tub’), but this is not confirmed in the Ormož subdialect. The most productive feminine ending for nominal diminutives is *-ica* (e.g., *kantica* ‘little can’), followed in the Cerkenjak subdialect by the ending *-ca* (e.g., *sekirca* ‘hatchet’) and *-ika* in the Ormož subdialect (e.g., *sirotika* ‘little orphan’), which no longer produces feminine diminutives in modern standard Slovenian. Neuter diminutives, of which there are the fewest in the Prlekija dialect, are usually created in the Cerkenjak subdialect with the ending *-e* (e.g., *prase* ‘piglet’) and in the Ormož subdialect with the ending *-ce* (e.g., *koritce* ‘little trough’). The Prlekija dialect also has the modern standard ending *-(č)e* (e.g., *kravče* ‘little cow’) and the endings *-ca* (e.g., *dverca* ‘little door’) and *-je* (e.g., *mladje* ‘young woods’). In diminutives with developed polysemy, which is most frequent for feminine diminutives in *-ica* and *-ca*, and masculine diminutives in *-ek*, the secondary meaning most often develops due to metaphorical transfer based on appearance or shape (e.g., *malinca* ‘mulberry’, *sablica* ‘iris’; *ječmenček* ‘stye’). For feminine diminutives in *-ica* and *-ca*, the most frequent is semantic lexicalization (e.g., *greblca* ‘mason’s level’, *tetica* ‘older woman’, *vdovica* ‘widow’). In the Prlekija dialect, nominal diminutives most often express smallness, a small scope, or a part of something, young beings, and an affectionate relationship or inclination towards living beings, which is also confirmed by derivatives formed from proper nouns with diminutive/affectionate endings in *Cerkvenjaški besednjak*.